

tekst: Koen Verlissen
foto's: © Bart Michiels

BART MICHIELS

Fotograaf Bart Michiels zoekt vergeten tekens

Veruit de meeste foto's tonen wat er is. Sommige fotografen laten ook zien wat weg is. Ze suggereren zeer uitdrukkelijk het verleden. Bart Michiels behoort tot deze laatste categorie. Hij tracht met beelden op te roepen wat er niet meer is. Met zijn project 'The Course of History' gaat hij op zoek naar de vele slagvelden die Europa telt. Op verschillende plaatsen probeert hij iets van de gebeurtenissen te suggereren. Als de kijker geen weet heeft van de geschiedenis ziet hij alleen mooie landschappen. De namen van de locaties spreken zonder uitzondering voor zich; Verdun, de Somme, Ieper of Waterloo. De lijst van mogelijke plaatsen is triestig lang. Het resultaat doet soms denken aan schilderijen van de Vlaamse primitieven. Zij slaagden er eveneens in om de meest gruwelijke tafereelen te verbinden met vredige aspecten. >

Omaha Beach 1944, For Green 2003

Gallipoli 1915, Savla Bay 2005

Fotograaf Bart Michiels zoekt vergeten tekens

Bart Michiels werd in 1964 in het Brabantse Diest geboren maar woont en werkt inmiddels al meer dan 16 jaar in New York. Onlangs nog had hij er een grote presentatie in de Foley Gallery en deze zomer kreeg hij een solotoonstelling in de 'Fifty One Fine Art

Photography' in Antwerpen. Zijn werk is opgenomen in de permanente collectie van het Musée de la Photographie in Charleroi, het Museum of Fine Arts in Houston en het Fotomuseum in Antwerpen en in privécollecties, o.a. van de Bank of America. Een gesprek.

Hoe komt een jonge man ertoe om naar New York te trekken?

Door niet te veel na te denken. Avonturisme allicht. Ik wist alleszins niet of ik er lang zou blijven of nog wou terugkomen. De uitdaging speelde wellicht ook mee. Het professionalisme lag er een

stuk hoger, vermoedde ik (en dat bleek ook het geval). Na vier jaar studie fotografie in Brussel wist ik eigenlijk niet zoveel, toch niet van de commerciële aspecten van het beroep. In New York kun je veel leren. Al bij al was het toen toch iets gemakkelijker dan nu, van >

Verdun 1916, Le Mort Homme 2001

Monte Cassino 1944, Monastery Hill

Fotograaf Bart Michiels zoekt vergeten tekens

The Hindenburg Line 1918, St. Martin, 2003

het vliegtuig stappen met een valies en werk vinden, legaal of niet. Vandaag ligt alles veel moeilijker.

Op welke manier ontstond het idee van 'The Course of History'?

Ik denk dat het veel van doen heeft met mijn verblijf in de VS. Gedurende de 16 jaar dat ik hier ben, veranderde er veel, zowel in de VS als in Europa. De Berlijnse muur is gevallen, de Balkan is in geweld versplinterd, we hadden 9-11 en de reactie van de regering-Bush. Dat alles zette mij aan het denken. Ik kreeg nood aan een verbondenheid. Ik geloof dat de ervaring van twee wereldoorlogen, die zich hoofdzakelijk in Europa afspeelden, een invloed heeft op het openbare leven en op de politiek, zelfs al is het ondertussen al twee of drie generaties geleden.

Het terugkerende karakter van oorlog intrigeert mij. Ik vraag mij af of al die oorlogen op zichzelf staan of onderdeel zijn van iets groters, iets wat ons vandaag nog steeds beïnvloedt. Is oorlog een onvermijdelijk onderdeel van het

menselijk bestaan? Ik weet het niet maar deze reeks laat de toeschouwer achter met dezelfde vraag. Ik geloof dat zinvolle vragen ertoe doen en het begin kunnen zijn van een oplossing, of allesszins een inzicht.

Welke locaties selecteer je voor je werk?

Een criterium heeft te maken met het feit dat de plaats een cruciale wending in de oorlog of in de geschiedenis te weegbracht, een ander met het bijna toevallige gegeven dat er veel mensen zijn omgekomen. In Cannea bijvoorbeeld (216 voor Chr.), waar Hannibal vocht met de Romeinse legers. Nooit stierven er op één dag meer mensen, de ramingen variëren van 45.000 tot 80.000. Waterloo is eveneens een denkwaardige plek. De strijd die hier gevoerd werd, liep niet alleen slecht af voor het leger van Napoleon, ook het keizerrijk kwam er ten einde. Ik bezoek niet alleen de sites, ik documenteer mezelf ook. Ik neem hoofdzakelijk foto's met hetzelfde frame of vanuit dezelfde positie, met de horizon centraal in het midden of vlak gericht op de grond, zonder horizon.

Zoek je in die landschappen de uitgestrektheid of tracht je de belangstelling van de toeschouwer te vatten via een aandachtspunt?

In de weidse beelden zocht ik naar een terugkomende vorm in het landschap om een punt te maken van een gemeenschappelijke eigenschap die ze alle hebben. Dat was meestal een glooiende heuvel, zoals we die kennen uit de Eerste Wereldoorlog: het front aan >

de Somme en Verdun in Noord-Frankrijk of rond de Ieperboog. Die heuvels waren de hoogtes waarvoor er zoveel werd gevochten en levens werden vergooid. De beelden zonder horizon brengen de kijker daar een stuk dichterbij. Hier kijkt de camera buigend – als een soort herdenkingsgebaar of eresaluut – neer naar een banaal stuk grond waar iets vreselijks is gebeurd. In al die foto's zit een symboliek van referentie naar dit verleden. Dat kan een stuk platgetrapt gras zijn in Waterloo of een kuil in het zand op Omaha Beach of een spoor door een korenveld. Hoewel iedere foto apart kan getoond worden, kan ik door combinatie van een weids beeld en twee detailbeelden (of omgekeerd) een drieluik vormen over hetzelfde slagveld. Het is tevens een verwijzing naar de profane tableaux van de Vlaamse schilders uit de renaissance.

Hoe belangrijk is licht?

Zonder licht geen fotografie. Licht kan een foto maken of breken, een interessant onderwerp wordt saai als het licht fout zit. Een fotograaf moet dus ook – net zoals de film die hij gebruikt – gevoelig zijn voor het licht. Hij moet de kleine nuances in licht kunnen interpreteren. Want licht verandert voortdurend. Voor *The Course of History* werk ik veel tijdens late namiddagen en vroeg in de morgen. Dan strijkt het licht over het landschap en laat zo meer textuur van het land zien. Licht wijzigt tijdens de dag niet alleen van positie, maar ook van kleur, van helderheid en hardheid. Het licht is ook anders tijdens de jaargetijden, ook in andere delen van de wereld. Dat geeft de fotograaf een waaijer van mogelijkheden. En vaak moet er worden gewacht op het juiste licht. Soms keer ik terug naar locaties

tijdens een andere periode in het jaar om het juiste licht te 'vinden'. In feite is die waaijer van licht een palet van penselen die een fotograaf, net als een schilder, kan gebruiken.

Wie zijn je voorbeelden?

Vooral Amerikaanse fotografen, die net zoals ik op groot formaat werken, negatieven van 10 op 12 cm of 20 op 25 cm. Joel Sternfeld, die ook al een serie heeft gemaakt over locaties waar ooit misdaden zijn gepleegd. Stephen Shore, vooral zijn werk uit de jaren 70, maar evengoed ook zijn latere werk. Meestal werk dat iets goeds uit een banaal onderwerp kan halen. En waar soms politieke, sociale en/of milieubewuste commentaar in zit ook, zoals het werk van Richard Misrach. Ook de koele vastleggende stijl van het Duitse duo Bernd en Hilla Becher.

1. Cannoa 216 BC, Paulus' Death, 2004
2. Waterloo 1815, The Fall of the Imperial Guard, 2001
3. Anzio 1944, Yellow Beach, 2004
4. Passchendaele 1917, Tyne Cot, 2005

Bart Michiels heeft de ruimte tussen Europa en Amerika zinvol ingevuld. Door afstand te nemen van het oude continent slaagde hij erin dichterbij de geschiedenis te komen. *'The Course of History'* vormt een reminiscentie aan memorabele en vergeten veldslagen. De lijst van denkbare locaties is nauwelijks te bevatten. Dat zegt veel over ons verleden.